

Bryologisch verslag van het najaarsweekend 1994 op Schouwen

Arno van der Pluijm

Wat doe je als de redacteur verlegen zit om kopij? Dan schrijf je een verslag over een weekendexcursie van 15 jaar geleden. Het ordenen van kladjes en aantekeningen, en het ophalen van herinneringen, blijkt dan echter nog niet mee te vallen. Het verlost je wel van een bezwaard gemoed.

Je kunt het schrijven van een artikel nog langer uitstellen. In 1930 verscheen het tweede deel van een verslag over een Zweedse expeditie in 1876 (dus 54 jaar eerder!) naar Siberië (Arnell 1930). Het is een zeer interessant artikel over de mosvegetaties in riviermoerassen aldaar, met een schat aan informatie over *Timmia megapolitana*. Je

moet wel allerlei antieke mossennamen ontcijferen, zoals *Hylocomium parietinum* (= *Pleurozium schreberi*), *Dorcadion elegans* (= *Orthotrichum speciosum*), *Hypnum distans* (= *Kindbergia praelonga*), *Acrocladium* (= *Calliergonella*), *Stereodon* (= *Pylaisia*) en *Schistophyllum* (= *Fissidens*). Zelfs als schrijver in 2009 moet je je nog dwingen tot het gebruik van nieuwe namen, bijv. *Kindbergia*, *Pseudocrossidium* en *Bryum dichotomum*. Het pioniersverslag over Midden-Siberië van Hampus Wilhelm Arnell eindigt met de woorden: "Schluss folgt". Het derde en laatste deel is echter volgens mij nooit verschenen....

Schouwen, paardenbegrazing in de omgeving van het Zeepe (foto: Anton van Haperen)

Het najaarsweekend 1994 op Schouwen vond plaats van 9 tot en met 11 september. De opkomst was vrij gering. Slechts 16 personen hebben aan de excursies deelgenomen, waarvan ongeveer de helft alleen op zaterdag of zondag. Misschien stonden bij velen thuis nog dozen met ongedetermineerde mossen van het zomerkamp in Oostenrijk. Er was ook slecht weer voorspeld. Vrijdagavond was er zwaar onweer. Tijdens de excursies was het echter meest droog. Op zondagmiddag was de regen wel spelbreker.

Het gebied was al eens eerder door de Werkgroep bezocht in 1977 (Smit & Touw 1981). Voor uitgebreidere achtergrondinformatie over het gebied wordt naar dit verslag verwezen.

Zaterdag 10 september

Haamstede, slot Haamstede en omgeving, KM 041/413

Als opwarmertje werd de muur bij de ingang van het park bekeken. De naar het park toe gerichte zijde is vrij sterk vervallen en begroeid met Muurleeuwenbek en Eikvaren. Behalve wat *Homalothecium sericeum*, groeide er verder vrij weinig mos op. Toevallig was het kasteel deze dag opengesteld voor publiek. Op kloostermoppen van oude funderingsresten bleken allerlei niet-alledaagse steenmossen voor te komen, zoals *Pseudocrossidium revolutum*, *Gyroweisia tenuis* en *Tortula marginata*. De laatste soort, buiten Zuid-Limburg een zeldzame verschijning, heeft net als *T. subulata* gezoomde bladen, maar is veel kleiner.

Het kasteelbos is een vochtig binnenduinsrandbos met Iep en Es. Epifyten groeiden er weinig. De bodem is er plaatselijk sterk verzuurd en begroeid met *Dryopteris* spp. en veel *Mnium hornum*. Er bleken echter ook mossen van meer neutrale of kalkrijke bodem voor te komen zoals *Cirriphyllum piliferum*, *Eurhynchium striatum*, *Oxyrrhynchium speciosum*, *Thamnobryum alopecurum* (als grote, zwarte mosballen) en *Plagiomnium undulatum*. Op baksteentje in het bos werden nog *Rhynchostegiella curviseta* en *Fissidens gracilifolius* verzameld, de laatste met

afzonderlijke knopvormige, mannelijke planten tussen planten met sporenkapsels.

Haamstede, duinen omgeving het Zeepe, KM 040/413

Via de westelijke poort van het kasteelbos werd de excursie voortgezet naar een nieuw hok. Op een dode Iep van een iepenlaan aan de rand van de duinen vonden we nog *Syntrichia laevipila*, *Zygodon viridissimus* en *Metzgeria furcata*. *Leucodon sciuroides* en *Neckera complanata*, aanwezig in 1977 (Smit & Touw 1981) werden niet teruggezien.

Het duingebied westelijk van het landgoed wordt met Shetland pony's begraaasd. We liepen aanvankelijk nog door kale stuifduinen. Op de bodem vonden we hier o.a. *Syntrichia ruralis*, *Rhytidadelphus triquetrus*, *Campylopus introflexus* en *Aulacomnium androgynum*. Westwaarts zijn de duinen meer vastgelegd en begroeid met struweel van Duindoorn, Roos, Berk, Eik en Vlier. Op Vlier groeide vooral veel *Orthotrichum diaphanum*, ook werden *O. pulchellum*, *O. affine*, *O. tenellum*, *Frullania dilatata* en *Ulota phyllantha* genoteerd.

Haamstede, duinen omgeving het Zeepe, KM 039/413

In het aangrenzende KM-hok verder westelijk, vonden we op een stuifduintje *Syntrichia calcicolens* en *S. ruralis* naast elkaar, maar verder weinig andere kalkmossen. Vermeldenswaard is hier nog de vondst van *Rhynchostegium megapolitanum*. Op een noordhellinkje groeide massaal *Dicranum scoparium* met sporenkapsels. Huub van Melick wist hier nog wat *Lophozia excisa* en *Cephaloziella divaricata* naar boven te halen. In een duinvalleetje met Waternavel en Watermunt stond veel *Drepanocladus aduncus* en *Calliergonella cuspidata*.

Westenschouwen, Boswachterij Westenschouwen, KM 038/413

De zaterdagexcursie eindigde min of meer in een *Pinus*-opstand in het noordelijke deel van de Boswachterij Westenschouwen. *Orthotrichum lyellii* en *Ulota bruchii* op een Wilg, zijn nog niet eerder deze dag gevonden soorten.

Schouwen, runderbegrazing in het gebied van de vroongronden (foto: Anton van Haperen)

**Westenschouwen, Westerenban,
Meeuwenduinen, KM 037/413**

Alleen Henk Siebel bezocht deze zaterdag nog de Meeuwenduinen, een gebied met stuivende duinen. Zijn doorzettingsvermogen werd beloond met nieuwe vondsten: *Bryoerythrophyllum recurvirostre*, *Tortella flavovirens* en *Homalothecium lutescens*.

Zondag 11 september

**Renesse, vroongronden, KM 041/415
en 041/416**

We begonnen deze dag met een bezoek aan de vroongronden, westelijk van de Vroonweg. Deze oude, beweidde binnenduin-graslanden zijn befaamd om hun vele bijzondere kleine “hogere” planten zoals Geelhartje, Stijve ogentroost, Oeverkruid, Dwergbloem en Dwergvlas. Deze groeien nog vooral in vochtiger delen, daar waar de bovenste laag van de bodem is afgegraven. In onvergraven gedeelten, met veel hoog gras en plaatselijk opslag van Braam is minder te beleven. Ook de leuke mosjes hielden zich vooral op in de plagplekken. Naast plaatselijk massaal sporulerende *Campylopus introflexus*, vonden we o.a. *Climacium dendroides*, *Aulacomnium palustre*, *Leptobryum pyri-*

forme, *Bryum barnesii* en *B. gemmiferum*. Huub gaf uitleg bij een tweetal *Riccia*'s. Vorkjes met een sponsachtig oppervlak, soms met tientallen bijeen, behoorden tot Sponswatervorkje, *R. cavernosa*. Een tweede, minder algemene soort Dik landvorkje, *R. beyrichiana* was te herkennen aan de blauwgroene kleur van de thallii, met een brede goot en dikke, opgezwollen randen.

**Renesse, Zoute en Zoete Haard, KM
045/418**

Het was inmiddels behoorlijk gaan plenzen. Op deze lokatie werden vooral enkele vlierbosjes tegen de hoge duinenrij bekeken. De Vlieren waren vanwege de Duindoorn moeilijk te bereiken. De oogst was mager, maar omvatte toch nog *Cryphaea*, *Orthotrichum tenellum* en *Zygodon viridissimus*. Onder Helm groeiden *Bryum dichotomum* en *B. algovicum*, beide met sporenkapsels. De eigenlijke graslanden van de Zoute en Zoeten Haard werden vanwege de regen niet meer bekeken. Ze zijn botanisch waardevol vanwege het voorkomen van *Orchis morio* en *Ophioglossum vulgatum*.

Op de gehele terugweg tenslotte, over de tweejarige Zeeuwse wegen kwam de regen met bakken uit de lucht.

In dit mossenweekend van 1994 konden in totaal 72 bladmossen en 9 levermossen worden genoteerd. Eddy Weeda stuurde nog aanvullende gegevens op van diverse excursies uit 1994 naar andere duingebieden op Schouwen. Zijn lijsten vermelden vergelijkbare soorten, maar ook 12 aanvullingen. In de Verklikkerduinen trof Eddy enkele soortenrijkere Vlierstruwelen, met als opmerkelijke, nieuwe vondsten o.a. *Brachythecium velutinum*, *Syntrichia papillosa*, *Zygodon conoides* (vaak in vergelijkbare hoeveelheden als *Z. viridissimus*), *Isothecium alopecuroides* en *Grimmia pulvinata*. In het drassige weiland van de Zouten Haard, die wij op zondag door de regen voor gezien hielden, verzamelde Eddy o.a. nog *Brachythecium mildeanum*, *Bryum pseudotriquetrum* en *Drepanocladus polygamus*.

Vergeleken met de situatie in 1977 lijkt niet zo veel veranderd, als je de overeenkomstige terreinen vergelijkt, zowel wat betreft soortenaantal als soortensamenstelling. Je kunt je wel bijv. afvragen of *Racomitrium canescens*, niet aangetroffen in 1994 nog op Schouwen voorkomt.

Een volledige soortenlijst is opgenomen in het BLWG-waarnemingenarchief.

Deelnemers

André Aptroot, Simon Bakker, Fred Bos, Lucien Calle (zat.), Gerard Dirkse (zat.), Klaas van Dort (zat.), Kok van Herk, Huub van Melick en zoon Hans, Lex Nagel (zon.), Hermi van Pinxteren (zat.), Arno van der Pluijm, Els Prins, Henk Siebel, Wim Vergouw (zat.) en Diederik Vogelpoel (zon.). Met thuis gecontroleerde opgaven van Huub van Melick, Arno van der Pluijm en Eddy Weeda (excursies op andere dagen in 1994).

Literatuur

Arnell, H.W. 1930. Die Moosvegetation an den von der Schwedischen Jenissei-Expedition im Jahre 1876 besuchten Stellen. II. Annales Bryologici 3: 1-24.

Smit, E. & A. Touw. 1981. De bryologische najaarsexcursie naar Schouwen en Goeree. Buxbaumiella 10: 3-20.

Auteursgegevens

A. van der Pluijm, Visserskade 10, 4273 GL Hank (avdpluijm@hotmail.com)

Abstract

Bryological report of the autumn meeting in 1994 to Schouwen.

The BLWG autumn weekend was held on the island of Schouwen in the province of Zeeland. Mainly dune grassland and dune thickets and woods were visited. Most remarkable finds were *Gyroweisia tenuis*, *Pseudocrossidium revolutum*, *Rhynchostegiella curviseta* and *Tortula marginata* on old bricks, and *Riccia beyrichiana* in a dune depression.